

KÖNYVISMERTETÉS

Langer Róbert (szerk.): A Baross utcai Sebészeti Klinika története

Semmelweis Kiadó, Budapest, 2011

A Semmelweis Kiadó gondozásában jelent meg 2011-ben *A Baross utcai Sebészeti Klinika története* című könyv. Hagyományra vált már, hogy a klinikák igazgatóinak a szerkesztésében egy-egy klinika történetével ismerkedhünk meg. Általában valamely jeles évfordulóhoz köthető a kötet kiadása. A jelenlegi Transzplantációs és Sebészeti Klinika (korábban a II. Sz. Sebészeti Klinika) megnyitásának 110. évfordulója szolgáltatta ezt az alkalmat.

A kötetet a klinika igazgatója, dr. Langer Róbert szerkesztette, elkészítésében a klinika jelenlegi és volt munkatársai vettek részt, Molnár László történész hathatós segítségével.

A klinika története a 19. század elejéig nyúlik vissza, míg sok szervezés, változó helyszínek, hosszas küzdelem után 1880-ban Ferenc József jóváhagyásával megalakult a II. Sz. Sebészeti Klinika, ugyanakkor Lumniczer Sándor nyilvános rendes tanárt nevezte ki a klinika élére. A megelőző korszak (1880-ig) neves igazgatóinak rövid, lényegre törő életrajzának összeállítása ugyancsak Molnár Lászlónak köszönhető. Sok érdekes, kevésbé ismert adatot találhatunk meg a mai időkre többé-kevésbé sajnálatosan feledésbe merült életrajzokból, holott ez a klinika adta az elmúlt száz év kiemelkedő sebészei egyéniségeinek jelentős részét. Emléket állít a méltatlanul megbélyegzett és meghurcolt Bakay Lajosnak; a rövid ideig regnáló Ádám Lajosnak; a mellkassebészet megteremtőjének, Sebestyén Gyulának, valamint a II. világháborút követő logikailag, szakmailag nem mindig érthető – de tiszteletet és megbecsülést érdemlő – későbbi tanszékvezetőinek. A ma még élő tanútól, Kós Rudolftól ismerhetni meg a II. világháború klinikát érintő eseményeit, tevékenységét az 1956-os forradalom idején, és itt illik megemlíteni id. Dubecz Sándor és Balázs Piri László nevét.

A klinika sorsát a külső körülmények többször is kényszerűen befolyásolták, jelentősebb volt az a periódus, amikor az Országos Baleseti Intézetnek adott helyet, ez nyújt alkalmat arra is, hogy a nemrégiben elhalálozott Manninger Jenő, a baleseti sebészet vitathatatlan nagyságának életútjával megismerkedhessünk Frenyó Sándor jóvoltából.

A klinika hányatott sorsa nem ért még véget azzal, hogy a Baleseti Intézet elhagyta az épületet, mert csak évek múlva nyílt meg a lehetőség a rekonstrukcióra hogy helyt adjon a régóta indokoltan igényelt transzplantációs intézetnek. Erről az időszakról a leghitelesebb tájékoztatást Perner Ferenc adja, aki miniszteri biztosként felügyelte a tervezést és építkezést. Számos, akkoriban titkolt egyezkedés, vita, kompromisszum után nyílt meg – sok nehézséget leküzdve – Transzplantációs és Sebészeti Klinika néven, 1994-ben.

Nem lenne teljes a könyv, ha nem térne ki röviden az egyes részlegek működésére, az elért eredményekre, a transzplantációt állítva a figyelem előterébe.

A könyv igényes, díszes kiállítású, köszönhetően dr. Táncos Lászlónak; az ízléses és informatív fényképek Szél Ágnes, az angol fordítás Toronyi Éva munkája.

Az érdeklődő többet is megtudhat, ha elindul az irodalomjegyzékben felsorolt művek alapján.

A Transzplantációs és Sebészeti Klinika történetének objektív ismertetése után engedtessek meg nekem, hogy a hazai szervátültetésekkel kapcsolatosan szubjektíven is ismertessem a történeteket, dióhéjban. Nem lehet szó nélkül hagyni Németh András és Petri Gábor, valamint Pintér József úttörő tevékenységét, ami hozzátartozik ugyan a hazai transzplantáció hőskorához, de a részletezésre nem térek ki, annál is kevésbé, mert kettőjük között – mai szemmel – méltatlan prioritási viták alakultak ki. Erről bővebben tájékozódhatnak Pünkösdi Árpád *A kihelyezett ember* című kötetében. Mindhármójuk érdemeit el kell ismerni.

Amikor az első veseátültetésre sor került 1973-ban az I. Sz. Sebészeti Klinikán, nem volt vitás, hogy ezt Perner Ferenc fogja végezni. Ezt követően mint a munkacsoport vezetője deklarálta, hogy a következő 30-35 átültetést is ő fogja végrehajtani, mi – Járay Jenő és én – csak asszisztálunk. Nem kétséges, hogy Perner nemcsak idősebb, hanem mindkettőnknél sokkal jobb sebész volt, így természetesen elfogadtuk ezt a feltételt. Történt, hogy Perner katonának hívták be, amikor egy újabb átültetésre került sor, amit Szécsény Andor kezdett (Járay és én asszisztáltunk), de a finom fonalakhoz nem volt hozzászokva és amikor már többedik alkalommal elszakította a fonalat – emberi nagyságát példaként kell említeni –, megkérdezte: Meg tudjátok csinálni? Meg, volt a válasz és ránk bízta a műtétet, de a felelősséget ő vállalta. Hosszú időn keresztül hárman végeztük a veseátültetéseket (a kivételek többségét is), a legtöbbször Perner távollétében Járayval közösen. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a kezdeti időkből egy-egy átültetést végzett Popik Ervin, Karády György és Flautner Lajos, de aki vitathatatlanul segítségünkre volt és vállalta a rendszeres transzplantációkat is, Faller József volt. A transzplantációt követően a beteg megfigyelése, ellenőrzése jórészt Megyaszai Sándorra (az intenzív osztály akkori vezetőjére) és Darvas Katalinra hárult, de a műtét utáni éjszakán Járay vagy én a beteg mellett maradtunk, hiszen egyikünknek sem volt tapasztalata ezen a téren, a tudásunkat csak könyvekből sajátítottuk el. Meg kell említeni Serényi Pál nevét, aki akkoriban a Koltói Anna Baleseti Kórházból a donorok kizárólagos alanyait szolgáltatta. Varga Péter elkötelezettségét a transzplantáció és az agyhalál megállapítása irányában fokozatosan az ország számos intenzív osztály-vezetője követte. A pontos törvényi szabályozás és a ma elfogadott kritériumok hiányában az agyhalál megállapítását jelentős részben Marosfi Sándor végezte portábilis EEG-készülék igénybevételével. A megfelelő

jogszabályt az 1997-ben kidolgozott CLIV. törvény az egészségügyről tartalmazza.

A várólistán néhány tucat beteg volt, akiket személyesen is ismertünk, mert a dialízisre is csak válogatottan, egy bizottság közreműködésével kerülhetett egy veseelégtelen beteg. Rossz emlékezni azokra a bizottsági ülésekre, ahol el kellett dönteni, ki részesülhet művesekezelésben. Ennek a bizottságnak a tagjai voltunk mi is. A várólistán lévő betegeket a kezelő műveseosztály vezetőjével (Makó János) hetente megbeszéltük.

Harmonikus kapcsolat alakult ki a vérellátó-szolgálattal és a tipizáló laboratóriummal (Petrányi Győző), ami nélkül a transzplantációkat nem végezhattük volna el.

Fáradtságot, időt nem kímélve éveken át jártuk saját gépkocsival az országot (benzinpénzt sem kaptunk) és tartottuk a felvilágosító előadásokat a transzplantáció szükségessége, az agyhalál megállapíthatósága, a donorok számának, egyúttal a transzplantációk számának növelése érdekében.

A transzplantációval kapcsolatos tevékenység elismerése csak nagyon nehezen tört utat az orvostársadalomban is. Talán nem eléggé ismert, hogy Babics Antal a transzplantáció erőteljes, aktív ellenzője volt, aminek az okát nem tudom. Tény, hogy amikor 1982-ben az első 80 veseátültetés szövődményeiről Járayval közösen írt kandidátusi értekezésünket védtük (az elnök Kún Miklós, a két opponens Petri és Pintér voltak), akkor Babics Antal szót kért – azt hittem leszakad az ég – és figyelmeztette a folyton dohányzó elnököt, hogy itt tilos a dohányzás. Fokozatosan bekapcsolódott az intenzív osztályok egy része a „donorszolgálatba”, és a személyes kapcsolataim révén sikerült elérni, hogy a „kivevő csapat” a rendőrség gépkocsijai szállították. Köszönet ma is érte és a szerződés létrehozójának, dr. Pongor Sándornak.

A küzdelmes évek után, amikor – mondhatni – rutinbeavatkozássá vált a transzplantáció, újabb feladatot jelentett a Transzplantációs Klinika új munkatársainak kiképzése mind a vesekivétel, mind a beültetést illetően, a korábbi munkatársaink részvételével (Tóth András, Görög Dénes, Máthé Zsolt, Fehérvári Imre). Nem szabad megfélemlíteni a munkánkat lelkesen támogató, fáradtságot nem ismerő koordinátorok, műtősnők, asszisztensek, laboránsok, aneszteziológusok, műtősfüvek (a nevüket felsorolni lehetetlen, de köszönet érte) munkájáról a vesekivétel és -beültetés helyszínén. Ezeket az embereket nem a pénz motiválta, mert ezért nem járt abban az időben. Ennek volt köszönhető, hogy 1994-ig az I. Sz. Sebészeti Klinikán közel 1000, a Transzplantációs és Sebészeti Klinikán újabb, csaknem 2800 veseátültetés történt. Természetesen ez lendületet adott a korábban már működő szegedi centrumnak (Csajbók Ernő, Szenochradzky Pál) és az új belépő, debreceni (Asztalos László) és pécsi központnak (Kalmár Nagy Károly) is, így a vesetátültetésen túljutott betegek száma mára több

mint hatezer. Ennek előfeltétele volt az, hogy sorra nyíltak a dialízis- és nefrológiai centrumok, és hogy vezetőik, a kitűnően képzett nefrológusok (a neveket nehéz lenne úgy felidézni, hogy valakit ki ne hagyjak közülük) egyre több és jobb állapotú beteget tudtak a listára helyezni.

Új fejezetet nyitott a transzplantáció történetében a Transzplantációs és Sebészeti Klinika megnyitása. Egy évvel a megnyitás után megtörtént az intézetben az első májátültetés. A történethez hozzátartozik, hogy az első májátültetést Szécsény Andor, ez a rendkívül tehetséges kiváló sebész végezte. Nem lenne szerencsés, ha ismét prioritási vitába keverednénk, hogy vajon ő vagy Perner Ferenc végezte az első sikeres májátültetést. A sikeresség megítélése konvención, megegyezésen alapszik, mit nevezünk sikeresnek. Azt gondolom, sem Szécsény, sem Perner nagyságát nem csorbítja, ha abban egyezünk meg, hogy az első májátültetést Szécsény végezte, ez vitathatatlan, a rendszeres májátültetés megszerzése, a tartós túlélést eredményező májátültetés végzése Perner nevéhez fűződik, és mindez semmit sem von le az érdemeikből. Nem voltunk sokkal könnyebb helyzetben a májátültetésekkel kapcsolatban sem, mint korábban a veseátültetések idejében. Ugyanúgy, saját gépkocsival és rendőri felvezetéssel mentünk a májat kivenni és utána folytattuk a beültetéssel. Távol áll tőlem az öndicséret, de volt olyan eset, hogy én voltam – Perner távollétében – a klinika, a kivevő, a beültető munkacsoport és a gépkocsi vezetője is. Ma már külön munkacsoport végzi a máj (és más szervek) eltávolítását és más a beültetést. A klinika (legújabbban az OVSZ) tulajdo-

nát képező gépkocsival szállítja hivatásos gépkocsivevő a kivevő csapat. Napjainkra már külföldön képzett munkatársaink építkeznek az alapokra és folytatják eredményesen a megkezdett munkát. A májátültetés lehetősége új, nagy feladat elé állította az aneszteziológiai és intenzív terápiás orvosokat, munkatársakat. Ebben orosz-lánrészt vállalt Gondos Tibor, majd később Fazakas János és munkatársai. Az eredmény az elmúlt időszak 511 májátültetése. A transzplantációs tevékenység kiegészült a sajnálatosan kis számban végzett szigetsejt-átültetéssel (Máthé Zoltán, Langer Róbert) és az együttes hasnyálmirigy-vese átültetéssel (Langer Róbert).

Lehetetlen felsorolni mindazokat – pedig megérdemelnék –, akik a társszakták területén végezték dolgukat és lehetővé tették munkánkat (mikrobiológia, laboratórium, radiológia, tipizálás, vérválasztás stb.)

A hírnévért, a dicsőségért, a kitüntetésekért súlyos árat fizettünk, a feleségeinknek nem volt férjük, a gyermekeinknek nem volt apjuk. Tudom jól, hogy mindenki megküzdött a maga harcát ott, ahová a szerencse vagy a balsors sodorta. Nekünk ez jutott. Én hálás vagyok a sorsnak.

Alföldy Ferenc

